

1) Téma Koptavost

Problém Psychosociální zkušenosti jedince s koptavostí

Představení tématu

Koptavost je považována za jedno z nejtěžších narušení komunikačních schopností. Svou rozsáhlostí se projevuje nejen v oblasti řeči, ale také se podepisuje na psychické stránce koptavého a může mít vliv na sociální oblasti koptavého. Tyto problémy ale samozřejmě nemusí být vždy doprovodným jevem koptavosti.

„Do jaké hloubky se koptavost na koptavém projeví, záleží na psychické odolnosti, na zkušenostech, užitých terapiích, rodině, škole ad. Rozhodující jsou hlavně psychické vyladění, sebevědomí a temperament jedince s koptavostí.“ [Kršňáková, 2004].

Například ve školním prostředí je to přirozeně pro koptavé dítě velmi náročné. Vyrovnávat se denně s posměchem ostatních dětí, s nevhodnými narážkami apod.

Jedince s koptavostí je důležité neustále povzbuzovat, posilovat jejich sebevědomí a dávat jim najevo naši účast. Podstatná je podpora sociálního prostředí, ve kterém se koptavý pohybuje. Ať už se jedná o pohodu ve školním prostředí, na niž se účastní učitel a spolužáci. Pohodu během samotné logopedické terapie, navození pocitu důvěry k terapeutovi. Vhodná volba terapeutického postupu. A také velmi důležitá pohoda doma. Chápavý rodič, který si se svým dítětem promluví o případných problémech a prodiskutuje s dítětem jeho potřeby a dokáže své dítě povzbudit.

Cíle

Hlavním cílem výzkumu je analyzovat vztahy a spolupráci mezi chlapcem s koptavostí, maminkou chlapce, jeho třídní učitelkou a logopedem. Dalším cílem je popsat, jak sám chlapec vnímá svou narušenou komunikační schopnost a do jaké míry existuje možnost, že koptavost narušuje jeho vztahy se spolužáky a naopak.

2) **Výzkumná otázka**

Jakou měrou ovlivňují vnější sociální vlivy (rodina, třídní učitel, třídní kolektiv, terapeutická péče) psychosociální zkušenosti jedince s koptavostí?

Vedlejší výzkumné otázky

- Má chlapec negativní přístup ke komunikaci?
- Ovlivňuje chlapcova narušená komunikační schopnost jeho koníčky, popřípadě výběr jeho zálib?

- Jakou měrou působí narušená komunikační schopnost na postavení chlapce ve třídě a jeho vztahy se spolužáky?
- Může mít kvalitní spolupráce mezi rodiči, třídní učitelkou a logopedem pozitivní vliv na průběh, realizaci a výsledek terapie koktavosti?

3) Výzkumná strategie – Kvalitativní (případová studie)

Jako výzkumnou strategii jsem zvolila kvalitativní výzkum. Zaměřím se totiž na zkoumání chlapce, který má již od tří let diagnostikovanou koktavost a nyní navštěvuje speciální terapie koktavosti. Celá práce bude zaměřená na zkoumání jeho sociálních prostředí, ve kterých se pohybuje (rodina, škola, terapeutická klinika). Bude mě zajímat jeho subjektivní pohled a pohled zúčastněných stran (logoped, rodiče, třídní učitel).

4) Metoda sběru dat

Jako nejvhodnější metodu sběru dat jsem ve svém výzkumu zvolila rozhovor. V rámci mého výzkumu se bude jednat obzvláště o rozhovor s jedincem, který má diagnostikovanou koktavost, s jeho rodinnými zástupci, dále pak s třídní učitelkou a se specialistou (logopedem), který vede logopedickou terapii. Jako další metodu použiji pozorování, které využiji během individuální/skupinové terapie koktavosti a během vyučovací hodiny a pobytu ve škole.

Pro zkontaktování jedince s koktavostí navštívím speciální kliniku, která je zaměřena na terapie koktavosti (individuální i skupinová). Dané klinice nabídnu vypracovaný projekt práce a domluvím se se zdejším vedením na případné spolupráci (spolupráce se specialistou, doporučení a kontakt na jejich klienta, získání materiálů o klientovi apod.)

Skutečnost, že zkontaktuji specializovanou kliniku považuji za velkou výhodu. Je zde možnost vidět terapii klienta a to nejen individuální formu terapie, ale pokud klient navštěvuje skupinovou terapii, tak se zúčastnit i této formy a získat tak širší poznatky o tomto jedinci. Další možností je získání široké a komplexní anamnézy a diagnostiky. Vzhledem k tomu, že daná soukromá klinika spolupracuje s Masarykovou Univerzitou, mohlo by být navázání kontaktu a samotná spolupráce úspěšná

Nejdříve se tedy obrátím na vedení kliniky s projektem mé práce, posléze na logopeda a přímo po domluvě s ním navštívím sezení doporučeného klienta, kde se během klientovy terapie pokusím domluvit, na základě logopedova doporučení, s jeho zákonným zástupcem.

Na základě spolupráce s rodinou zkontaktuji školu a třídní učitelku daného žáka.

5) Úryvek z rozhovoru

Otázky jsou sestavené tak, abych se nejdříve dozvěděla něco o vztahu nebo postoji třídní učitelky ke kocktavosti. Dále se rozhovor zaměřuje na případné úpravy prostředí ve škole, systému výuky v souvislosti se zkoumaným chlapcem. Dále mě zajímá pohled třídní učitelky na vztahy mezi spolužáky a kocktavým chlapcem. Poslední část se týká možné spolupráce ze strany logopeda a rodičů.

Setkávám se s kocktavým žákem poprvé?

Zajímám se o kocktavost? Pokud ano, jak?

Přizpůsobila jsem podmínky výuky s ohledem na kocktavého žáka, pokud ano jak?

Zkousím žáka ústně? Pokud ano jakým způsobem?

Jak dítě komunikuje během hodiny? (Je aktivní? Hlásí se rádo? Diskutuje s ostatními?)

Jak se chová v kolektivu ostatních dětí?

Jak se chovají děti k němu? (berou dítě do hry, vyčleňují ho...)

Má stále kamarády/nemá kamarády?

Jaká je spolupráce s rodiči?

Spolupracuji s logopedem? Pokud ano, jak?

6) Problémy při výzkumu

Jako problematickou si uvědomuji skutečnost, že většina soukromých klinik, může být vůči takovému druhu výzkumu uzavřená a její vedení nemusí chtít na výzkumu spolupracovat, popřípadě neposkytne odbornou diagnostiku a anamnézu nebo jakékoliv jiné údaje o klientovi. Pokud se bude jednat o klienta nezletilého, přirozeně nelze dávat přímo jeho osobní a kontaktní údaje.

Druhým problémem může být moje návštěva ve třídě chlapce s kocktavostí, která na něj může strhnout nepříjemnou pozornost třídy, nevhodné komentáře apod.

Dalším problémem může být spolupráce s rodiči. Je možné, že se o postižení svého syna nebudou chtít bavit, může jim být nepříjemné dělit se o intimní zkušenosti s třetí (cizí) osobou, je tedy otázkou do jaké míry je vhodné ptát se na detaily. V případě chlapce by se tato oblast týkala posměchu ve škole, nepříjemných situací, které zažívá atd.

7) Přepis rozhovoru s třídní učitelkou

Setkávám se s kocktavým žákem poprvé?

Ne, již jsem se setkala u žáků v předchozích ročnících.

Zajímám se o kocktavost? Pokud ano, jak?

Ano, snažím se hledat alespoň na internetu, jak se dá takovým žákům pomoci, na koho se lze obrátit, jak s nimi pracovat. Zatím jsem nenarazila na žádný zajímavý seminář, kde by se rozebírala tato témata. Věděla jsem pouze o logopedické konferenci, ale účast na ní však byla pro školu finančně nedostupná.

Přizpůsobila jsem podmínky výuky s ohledem na koktavého žáka, pokud ano jak?

Ne, nebylo třeba. Většinou šlo o velmi nadané žáky. Neměli ani problémy v třídním kolektivu. I přes svůj handicap byli uznávaní.

Zkouším žáka ústně? Pokud ano jakým způsobem?

Ano. Všichni žáci, které jsem s tímto problémem učila, měli zájem o předmět a sami chtěli být neustále ústně zkoušeni (viz. chlapec, neustále mu musím vysvětlovat, že nemůže být při ústním zkoušení v dějepisu zkoušený pouze on!)

Vzhledem k tomu, že jsem u těchto žáků nenarazila na žádný problém z jejich strany, jsou zkoušeni běžně jako ostatní žáci (rozhovor, výklad...).

Jak dítě komunikuje během hodiny? (Je aktivní? Hlásí se rádo? Diskutuje s ostatními?)

Chlapec je velmi aktivní, diskutuje bez problémů, neustále se hlásí, nevadí mu mluvit před spolužáky. Příklad, který mluví za vše: Z vlastního zájmu zastupuje třídu ve školním parlamentu, kde tlumočí názory třídy a pak zpětně třídě přenáší názory a stanoviska vedení a ostatních tříd.

Jak se chová v kolektivu ostatních dětí?

Ve třídě nemá problémy, vyjde s každým. Je velmi oblíbený a uznávaný.

Jak se chovají děti k němu? (berou dítě do hry, vyčleňují ho...)

Je oblíbený, spolužáci ho mají rádi. Ví, že se na něj mohou kdykoli obrátit a on jim pomůže. Nezkazí legraci. Obdivují ho, protože mu jde „na co sáhne“. Případný problém by spíše souvisel s tím, že je ve všem výborný než s jeho koktavostí. Žáci jsou v pubertě a hůře než jindy nesou, že je někdo lepší než oni.

Má stále kamarády/nemá kamarády?

Má mnoho kamarádů. Myslím, že ve škole nemá žádného vyloženého odpůrce.

Jaká je spolupráce s rodiči?

Výborná. Maminka velmi dobře komunikuje se školou, reaguje na případná doporučení.

Spolupracuji s logopedem? Pokud ano, jak?

Spojila jsem se s panem doktorem, abych ho požádala o pomoc. V případě problémů ve škole (když sleduji zhoršení řeči, vím o nějakých problémech ve škole i mimo) ho informuji mailem. K další spolupráci zatím nedošlo.

Paní učitelka se aktivně zajímá o problematiku koktavosti. Velmi dobře přistupuje během hodiny k jednotlivým žákům a zkoumaného chlapce zbytečně neprotěžuje, pokud není potřeba nepřiznává mu speciální podmínky výuky. Dokáže vhodně zachovat přiměřené požadavky na výuku. Chlapec nemá velké úlevy, ale také na něj nejsou kladené přehnané nároky, které by mu vzhledem k jeho deficitu ublížily.

8) Modifikace výzkumného návrhu

Na základě rozhovoru s třídní učitelkou mě napadla varianta výzkumu týkajícího se postavení chlapce v jeho sociální skupině spolužáků, například pomocí sociometrického měření. V rámci sociometrie lze získat zpětnou vazbu od všech žáků ve třídě (nejen od koktavého chlapce).

Použila bych dva typy sociometrie. Výsledky obou typů bych po té mohla porovnat a zhodnotit. (Sociometrie je metoda, která zkoumá neformální sociálně-emocionální vztahy ve skupině. [Nakonečný, 1999])

První typ je zaměřen na číselné ohodnocení každého člena skupiny. Hodnotí se obliba a vliv podle přiložené škály (**OBLIBA** 1 - velmi sympatický; 2 – sympatický; 3 - ani sympatický ani nesympatický; 4 - spíše nesympatický; 5 – nesympatický. **VLIV** 1 – nejvlivnější; 2 - patří mezi několik nejvlivnějších; 3 - má průměrný vliv, jako většina; 4 - má slabý vliv; 5 - nemá žádný, nebo téměř žádný vliv). Jak u obliby tak vlivu má každý možnost volby čísla od jedné do pěti. Pro úplnost informací je zde vymezen prostor, kde se každý může vyjádřit slovně ke své volbě čísla u obliby.

Druhý typ sociometrického měření je typem, u kterého lze pro lepší orientaci v sociálních vztazích využít sociogramu, tedy grafu do kterého se výsledky zpracují. Samotný výzkum se pak provádí položením dvou otázek cílové skupině (zde třídě). První je pozitivně laděná, v tomto případě tomu bude např. věta: „Napiš číslo nebo čísla těch spolužáků, které bys pozval na oslavu svých narozenin.“, druhá otázka je potom stejná, ale negativně laděná: „Napiš číslo nebo čísla těch spolužáků, které bys nepozval na oslavu svých narozenin.“.

9) Seznam literatury

BÝTEŠNÍKOVÁ, Ilona. a kolektiv, *Logopedie & surdopedie*. Brno : Paido, 2007. 118 s.

ISBN 978-80-7315-136-2

DVOŘÁK, Jiří. *Logopedický slovník*. Žďár nad Sázavou : Logopedické centrum, 2001. 223 s.

ISBN 80-902536-2-8

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie*. Praha : Grada, 2006. 224 s. ISBN 80-247-1110-9

KLENKOVÁ, Jiřina. *Terapie v logopedii*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. 116 s.

ISBN 978-80-210-4463-0

KRŠŇÁKOVÁ, Petra. *Cesta z hlubin koktavosti*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. 57 s. ISBN 80-244-0911-9

LECHTA, Viktor. *Terapie narušené komunikační schopnosti*. Praha : Portál, 2005. 386 s. ISBN 80-7178-961-5

LECHTA, Viktor. *Koktavost ?!*. Praha : Septima, 2001. 37 s. ISBN 80-7216-154-7

LECHTA, Viktor. *Koktavost: komplexní přístup*. Praha : Portál, 2004. 231 s. ISBN 80-7178-867-8

JONES, P. *Drama as therapy : theory, practice and research*. London; New York : Routledge, 2007. 356 s. ISBN 9780415415552

GUIAR, B. *Stuttering: an integrated approach to its nature and treatment*. Philadelphia, Baltimore : Lippincott Williams & Wilkins, 2006. 485 s. ISBN 0-7817-3920-9

Máte zajímavé téma, ale doporučila bych udělat spíše několik případových studií. Pokud se zaměříte na vliv sociálních prostředí na koktatovost, zkoumání jednoho případu vám nezprostředkuje širokou škálu sociálních prostředí. Líbí se mi modifikace – sociometrie.